

VÅRE ROVDYR

årgang 2

3·88

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17- 2420 TRYSIL
Postgirokonto: 4 42 94 94

Bankgirokonto: 1800 20 97644

Abonnement kr 75,- pr. år
Medlemskontingent minimum kr. 50,- pr år.

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er et medlemsorgan for Foreningen Våre Rovdyr, og utkommer 4 ganger i året.

ANSVARLIG UTGIVER:
Styret i Foreningen Våre Rovdyr.

REDAKTØR OG LAY-OUT:
Hilde Aaseth

TRYKKERI:
Gausdal Trykkeri, Østre Gausdal.

INNHold

Leder	113
Hvordan vil du ha tidsskriftet ?	115
Debatt om jakt på rovfugl	
Forsvarlig med begrenset jakt	116
Skogsdrifta en trusel mot skogsfugl ..	117
Jakt på rovfugl er kriminalitet	118
Miljøforbryterne skal tas	120
Muldvarper og børsepipezoologer	121
Duvhøken - professionel jägare	127
Skadede fugler - erfaringer med behand- ling av enkelte skadetyper	128
Felles skandinavisk bjørneforskning	138
The natural history of otters	143
Årets ulvekull i Värmland	144
Nye klebemerker	145
Styret	148

Forsidetegning: Viggo Ree

Baksidefoto: Paul Granberg

Utgitt med støtte fra
Verdens Naturfond, Norge.

ENDA EN ULV SKUTT

På ettersommeren ble enda en av Skandinavias siste ulver skutt! Denne gangen i Norge, og ut fra det som mange tolker som nødverge. Det skal ikke nektes for at dyret hadde drept sau. Alle vet at ulver kan gjøre det, når anledningen byr seg. Allikevel har Stortinget bestemt at vi skal ha ulv i Norge, like så vel som staten gir støtte til sauehold. I Norge har vi 2,3 millioner sauer på sommerbeite, og hele Skandinavia har ca. 5 - 6 ulver. Hvor går grensen for utålelige skader i denne situasjonen, og hva er en nødvergesituasjon? Andre får finne ut av disse spørsmålene, men det må være tillatt å peke på at kriteriene for hva som er utålelige skader og hva som er en nødvergesituasjon ikke nødvendigvis er de samme.

Den 29. mai 1981 vedtok et enstemmig Storting ny viltlov. Fra denne dagen var det klart for alle stortingspolitikere at Norge også i framtiden skulle ha enkelte forekomster av våre store rovdyrarter i utmarken, og at det ville medføre visse lokale tilpasninger innen jordbruksnæringen. Det samme måtte også være tilfelle med jordbrukets næringsorganisasjoner.

Hva har så jordbrukets fagdepartement - Landbruksdepartementet og jordbrukets fagorganisasjoner gjort i løpet av disse vel syv årene for å finne løsninger og tilrettelegge slike tilpasninger? Kort og godt ingen ting! I stedet har Norges Bondelag gått på siden av sitt kompetanseområde og laget forvaltningsplaner for rovdyr, som det nå vil fremme for Nordisk Råd. Deres planverk er klart negativt til å beholde enkelte dyrearter i norsk fauna, og er dermed ikke i samsvar med norsk lov og våre internasjonale forpliktelser i henhold til Bernkonvensjonen - som også ble vedtatt ratifisert i et enstemmig Storting så sent som 13. februar 1986. Dette står i grell kontrast til Bondelagets påståtte "positive" holdninger til å bevare de store rovdyrartene i norsk fauna, og sin velvilje til miljøvern generelt.

På bakgrunn av debattene omkring forvaltningen av store rovdyr, samt internasjonale forpliktelser og lovens formål, synes det nå på tide at man tenker over hvem som i første rekke står ansvarlig for de forskjellige oppgaver og fagområder, hvem som har gjort hva og hva som ikke er gjort.

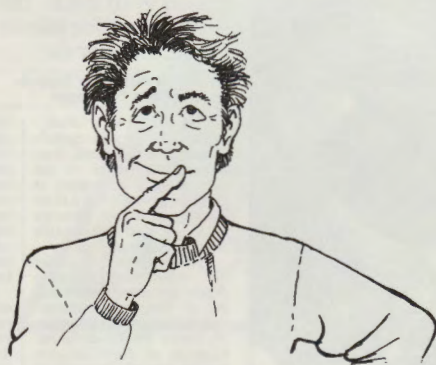
Man hører stadig fra jordbrukere og deres organisasjoner at Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning nå må gjøre noe med "de store rovdyrbestandene og deres herjinger". Jordbrukets organer må da være klar over at disse etaters overordnede oppgave i følge loven, er å sørge for at vår fauna beholder sin artsrikdom og produktivitet. For å oppnå det, har direktoratet delvis totalfredet våre beskjedne forekomster av store rovdyr, som for enkelte arters vedkommende er på den aller ytterste rand til utryddelse fra norsk fauna. Det er etablert erstatningsordning for skader som oppstår, og for å dempe jordbrukets nedarvede jammerkonsert har direktoratet ofte tøyd seg langt med å gi fellingstillatelser for fredede rovdyr. Videre har direktoratet utarbeidet forvaltningsplan for de mest truede arter, som det nå fremmer for norske beslutningsorganer. Det er også i ferd med å avkle de overestimerer av bestandene som Bondelagets planleggere og spesielle sympatisører har bygd opp over en årrekke. I samarbeid med Skogøkonomisk Institutt har direktoratet undersøkt nordmenns ønsker med hensyn til å beholde de store rovdyrartene i norsk natur, og betalingsvilligheten for å oppnå det. Denne undersøkelsen viser at rundt 80% av befolkningen ønsker å beholde rovdyrene, og at det er vilje til å yte langt mer økonomisk til dette formål enn hva som ytes i dag. Selv om dette ikke kan sies å være nok, har miljøvernmyndighetene her gjort et grunnleggende arbeid innenfor sitt kompetanseområde.

Innenfor jordbruket er det i første rekke saueholdet som i enkelte områder blir berørt, i det man blottstiller sauene for rovdyrangrep i tre til fire av årets tolv måneder. Mindre enn én prosent av den norske befolkningen er saueiere, og bare en brøkdeler av disse er berørt av skader fra fredede rovdyr. Deres fortjeneste består i alt vesentlig av overføringsmidler fra staten, som godt kan anvendes slik at de bl.a. tjener som styringsmiddel i distriktsdifferensierte produksjonsformer. Dette viser litt at hvilken størrelsesorden dette har som samfunnsproblem. At lokale og relativt beskjedne tilpasninger av dette slag skal føre til avfolkning av hele bygde-Norge, er et naivt og irrasjonelt argument. Det gir lite håp med hensyn til å ta vare på de elementer som naturlig hører hjemme i vårt livsmiljø, rent generelt.

En kan bare konstatere at hverken Landbruksdepartementet eller jordbrukets øvrige fagorganer i løpet av disse syv år, har kommet med positive utspill innen sine fagområder for å imøtekomme disse enstemmige stortingsvedtak. Det synes nå på tide, for i mellomtiden sitter enkelte yrkesutøvere i klemme.

Paul Granberg.

HVORDAN VIL DU HA TIDSSKRIFTET?

En som ikke er medlem av foreningen, men som tydeligvis leser tidsskriftet, har gjennom dagspressen gitt følgende karakteristikk:

" -- I Kina ble det brukt en liten rød bok til hjernevask. *Herr X's "lille svarthvite" er tidsskriftet "Våre Rovdyr", norsk naturverns svar på "Pravda", vel og merke før glasnost. Det har en fin design og trykkes på dyrt papir, men innholdet er en pytt i panne av klipp fra norsk dagspresse, opptrykk av artikler som nettopp har vært publisert i seriøse tidsskrifter, redaksjonelle kommentarer i svarthvitt, lyriske dikt og særdeles ondskapsfulle propagandategninger. --"

Dette er store ord, og vi håper nå at du som medlem kan hjelpe oss ut av dette ufattelige uføret ved å gi til kjenne ditt syn på tidsskriftet og ved å bidra med småstoff og lengre artikler, slik at redaksjonen får mer å velge i.

*Herr X er et av våre aktive medlemmer.

Redaksjonen

Forsvarlig med begrenset jakt

Hønsøfalken produserer et overskudd. Det er derfor biologisk grunnlag for begrenset hønsøfalkjakt i Norge, mener viltforskeren Punsvik/Wegge.
Foto: Per J. Tammerås.

Per Wegge og Tor Punsvik svarer her på Gunnar Hansens kritikk. Et overskudd er til stede, det biologiske grunnlaget for jakt er derfor udiskutabelt, hevder de.

Av viltkonsulent Tor Punsvik og viltforsker Per Wegge

◻ Med vår artikkel «Hønsøfalken – et jaktobjekt?» inviterte vi til debatt. Innledningsvis finner vi det nødvendig å poengtere at vårt hovedmotiv var å få en debatt om hvilke kriterier en viltart skal tilfredsstille for den gjøres jaktbar.

Hønsøfalken var etter vår oppfatning et egna objekt sjøl om vi i etterhånd ser at Bern-konvensjonen vanskeliggjør jakt på arten. Vi finner det for øvrig beklagelig at Bern-konvensjonen ikke skiller mellom ulike rovfuglarters vernebehov, men unyansert gir dem felles vernestatus.

Det er viktig å debattere og klargøre hvilke krav og kriterier som skal settes for jaktbarhet – ikke minst på bakgrunn av den behandling Miljøverndepartementet ga jakttidshøringen i 1986.

Tidligere har det vært bestandsutvikling og jegerinteressen som har vært nærmest enerådene kriterier. Mot direktoratets faglige innstilling tok departementet en rekke arter ut av direktoratets forslag til jaktliste; og nå også på ikke-biologiske kriterier:

– Til tross for svært gode ærfuglbestander i Skagerak og nærmest enstemmig tilslutning til direktoratets forslag om jakt i november på ærfugl sa departementet nei; angivelig fordi hytteeiere og båtfolket ikke hadde fått delta i jakttidshøringen.

– Svarttrost og måltrost ble strøket fordi de synger så vakkert og derfor har spesiell «appell» til befolkningen.

– Flere vadere ble strøket fordi de kun jaktet i mindre omfang.

Det samme departementet sier i sin ferske innstilling om friluftslivet at å tilrettelegge og stimulere til økt jaktutøvelse er en viktig del av det helseerettede miljøvern. Kosekvens?

Det var bakgrunnen – så til debatten om hønsøfalken et overskudd som kan høstes uten fare for bestanden Vi er også skuffet over såvidt mye personhets. I stedet for å gå i klinch på alle detalj-spørsmålene vil vi prioritere vår plass til å videreføre de spørsmål vi mener er viktige for debatt om jakt eller ikke:

a) Produserer hønsøfalken et overskudd som kan høstes uten fare for bestanden?

b) Hvilke ikke-biologiske kriterier må tilfredsstilles for eventuell hønsøfalkjakt?

a) Hønsøfalkenes bestandsregulering og produksjon.

Da vi mangler dyptgående hønsøfalkundersøkelser i Norge er vi nødt til å gå til forskning i våre naboland – så vidt forskjellige

tror ikke vi situasjonen er landene i mellom.

Vi refererte svenske undersøkelser sist, mens Gunnar Hansen setter sin lit til finsk hønsøfalkforskning. Pussig at Finland kun har yngledriftsfredning på hønsøfalk – og at offisiell statistikk der oppgir et felingsresultat på 2500 hønsøfalk årlig. I følge finsk viltforskning antas dette ikke å være noen trussel mot en anslått hekkebestand på ca. 10 000 par.

I vår artikkel var vi oppatt av at hønsøfalken produserer et overskudd. I Per Widens store materiale fra Sverige viser det seg at hver tredje voksen hønsøfalk manglet territorium – og ikke har plass i hekkebestanden.

Professoer Widar Marcström ved Universitetet i Uppsala er blant de fremste hønsøfalkforskere og har i en årekket arbeid med bl.a. hønsøfalk på Gotland. Han er i ferd med å avslutte en omfattende bok om hønsøfalken. På vårt spørsmål om regulering innen hønsøfalkbestanden svarte han:

«Vårt forskningsmateriale fra Gotland er omfattende og har pågått i mange år. Det viser klart og entydig at hønsøfalken kun utnytter en del av sin forynelseskapasitet for å opprettholde en balansert

stamme. En betydelig andel av de hønsøfalk som oppnår kjønnsmoden alder deltar ikke i hekkingen – det viser at stammen er mettet. Jeg ser ingenting som taler for at dette forhold skulle være særlig forskjellig mellom Gotland og fastlandet.»

Vi spør han videre hva han mener om betydningen av fredning for hønsøfalkbestanden. Han svarer:

«På bakgrunn av vår kunnskap er det ingen grunn til å tro at fredning skulle ha ført til en økning av hønsøfalkbestanden. Tidligere avskytningssatistikk tyder på at hønsøfalkbestandene har holdt seg forholdsvis stabile om en ser dette over lengre tidsperspektiv.»

Det er klart at tettheten av hekkende hønsøfalk vil variere meget innen Norden, men de bestandsregulerende forhold skulle være noenlunde de samme. Vi tror fremdeles det er biologisk grunnlag for begrenset hønsøfalkjakt i Norge.

b) Motiver for hønsøfalkjakt

Det er viktig å skille mellom de motiver miljøvernmyndighetene setter for å gjøre en art jaktbar og de motiver den enkelte jeger måtte ha for å utøve sin jakt.

Rovviltsbekjempelse for å

spare matnyttig småvilt tillegges i dag lite vekt i viltmyndighetenes argumentasjon for å gjøre viltarter jaktbare. Men det kan allikevel være motiv godt nok eller en ekstrastimulus for enkelte jegere. Vi har ikke funnet noe i viltlovens forarbeider til hinder for hønsøfalkjakt, slik Hansen påstår.

Jakttidsskriftene forutsetter at en jaktbar viltart skal utnyttes – enten til mat eller pelsvilt. Vi tror at en hønsøfalk som utstopingsobjekt er langt mer verdt som «pelsvilt» enn en rekke viltarter hvis jaktbarhet idag benyttes i pelsvilt – eksempelvis grevling, røyskatt, villmink og ekorn.

Hansen har rett i at vi ga hønsøfalken en overfladisk presentasjon – men det var ikke en avhandling om hønsøfalkens biologi vi hadde satt som mål. Han får ha oss unnskyldt at vi innen vår begrensede plass har prioritert de forhold vi mener er særlig viktige i diskusjonen om jaktbarhet.

For øvrig håper vi på et større engasjement generelt i spørsmålet om viltarters jaktbarhet. Det er nødvendig om ikke Miljøverndepartementet skal ta jegerne på senga også ved neste jakttidssrullering. ■

DEBATT

om skogsfuglprosjektet:

— Skogsdrifta en trusel mot skogsfugl-bestanden

Av Torstein Storaas og Bjørn Bjerke Larsen

□ Gunnar Hansen kommer i Jakt og Fiske nr. 1-2/88 i artikkelen «Aldri mer jakt på hønschauk» med mange sleivspark til Per Wegge og forskningsprosjektet på skogsfugl som Wegge har vært leder for. Enkelte av disse var så alvorlige at de må kommenteres.

Verst er det at Gunnar Hansen sår tvil om fornuften i bruken av de 6,3 mill. kronene skogsfuglprosjektet har kostet. Vi tror sjelden staten har fått flere arbeidstimer for færre penger enn på Varaldskogen hvor halvparten av disse midlene er brukt. Trass i sparsomme og tilfeldige inntekter, lite og ingen feltgodtgjøring og nedsliting av egne biler på oppløste skogsbilveier har prosjektmedarbeiderne stått på og jobba døgnet rundt. Skogsfugl var vårt liv, og er det til dels ennå for flere av oss.

Foto: Johannes Jensås (Bio Foto)

Små radiosendere på to-tall etparhundre storfugl har gitt oss muligheten til å kikke storfuglen i korta på en måte ingen andre tidligere har kunnet. Den vitenskapelige kvaliteten på dette arbeidet er dokumentert gjennom 3 hovedfagsoppgaver ved Universitetet i Bergen, 2 ved Universitetet i Oslo og 3 på Landbrukskøyskolen på Ås. Per Wegge har tatt sin doktorgrad, og Jørund Rolstad vil disputere til høsten. 3 nye doktorgrader er under arbeid. Foruten 20 populærvitenskapelige artikler til Jakt & Fiske, Norsk Skogbruk osv., er 32 artikler publisert i internasjonale tidsskrifter og i kongressrapporter. Gjennom sitt arbeid på Varaldskogen er Wegge i dag en av de mest anerkjente hønschoukforskere i verden.

Hansen mener at skogsfuglprosjektets folk ikke har fulgt med i litteraturen. Dette er selvfølgelig bare tull. Skogsfuglforskere fra

våre naboland og fra resten av Europa er våre venner. Vi møtes jevnlig for å diskutere skogsfuglens problemer. Norsk villforskning gir i dag et vesentlig bidrag til denne diskusjonen.

Skogsfuglprosjektet er ikke hovedsakelig opptatt av predasjon slik Hansen skriver. Men prosjektet er også opptatt av denne siden ved fuglens liv.

Hansen mener det er oppsiktsekkende at våre resultater avviker fra tidligere undersøkelser. Mener Hansen at vi burde tilpasse våre observasjoner til tidligere erfaringer? En forsker skal være ærlig i forhold til sine observasjoner. Er for eksempel predasjon viktigere enn tidligere antatt, er det galt å tie om dette. Passer ikke kart og terreng, er kartet galt.

Uansett Hansens mening er det skogsdriftas virkning på storfuglen som har stått

mest sentralt i forskningsprogrammet. Skal storfuglen få bedre kår må vi ikke stoppe der Hansen har stoppa. Skogsdrift vil vi alltid ha. Store mengder tommer vil hvert år kjøres ut av norske skoger. Skogen er arbeidsplass for mange mennesker. Skal vi kunne hjelpe storfuglen til et fortsatt liv i dette virvaret av hogstflater og ungskogfelt, må vi kjenne mekanismene i dens behov og hvilke direkte forstøtelse og andre faktorer som fører til vanskeligheter for den.

Skogsfuglprosjektet har hjulpet oss et godt stykke på vei mot målet.

Gunnar Hansen sitter i dag i faglig råd for det utmerkede organ Verdens Naturfond. Det er med undring og stor skuffelse vi konstaterer at Hansen ikke har orientert seg bedre om hva skogsfuglprosjektet står for. Storfugl er jo nettopp et faunaelement som Naturfondet er opptatt av og har meninger om.

JAKT PÅ ROVFUGL ER KRIMINALITET

GUNNAR HANSEN

Den modell for jaktbarhet villtkonsulent Tor Punsvik og villtforsker Per Wegge presenterte i Jakt & Fiske nr. 1-2/1988 synes i korthet å gå ut på at populasjoner som omfatter flere individer enn det er territorier til, skal være jaktbare. Det faller for langt å komme nærmere inn på de biologiske konsekvenser. Et slikt utgangspunkt vil imidlertid innebære at det kan åpnes jakt på de fleste dyrearter som finnes i Norge - uansett bestandsstørrelse, bestandsutvikling og vernestatus. Arter som er i tilbakegang på grunn av næringssvikt - f.eks. sjøfugl i svart hav - vil i særlig grad bli jaktbare. I et svartår på vidda vil alt som finnes av snøugle og fjellvåk kunne bankes ned. Arter som opptrer spredt og fåtallig blir også jaktbare. Ikke bare hønehauken - som Punsvik og Wegge benytter som eksempel - men også truede arter som jaktfalk, hubro, kongeørn og havørn omfatter innen store deler av utbredelsesområdene flytende populasjoner av ikke-hekkende territoriøse individer. Hønehauken finnes for øvrig med på Direktoratet for naturforvaltning's rapport nr. 2/1988 over "Truede virveldyr i Norge".

"KRAFTIGE BØTER OG INNDRAGNING AV KJEMPEFORTJENESTER"

Ved vedtak om jaktbarhet skal det ifølge villtloven legges særlig vekt på at arten produserer et høstingsverdig overskudd, og at arten har ressursbetydning. Punsvik og Wegge mener at rovfugl er høstingsverdige fordi de representerer så store verdier som utstoppingsobjekter. I samme hefte av Jakt & Fiske som Punsvik og Wegge går inn for troféjakt på rovfugl, finnes et intervju med landets øverste påtalemyndighet - riksadvokat Georg Fr. Rieber-Mohn. I anledning et stort beslag av fredede rovfugl uttaler riksadvokaten ifølge Jakt & Fiske at "det viktigste kanskje ikke er lange fengselsstraffer, men at det reageres med kraftige bøter og inndragning av de kjempefortjenester som ligger i omsetning av fredede dyrearter". Riksadvokaten legger til at "slike handlinger utgjør en alvorlig trussel mot vår fauna, og er alvorlige krenkelser av Norges enestående naturmiljø".

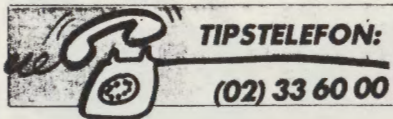
"MILJØFORBRYTERNE SKAL TAS"

I Aftenposten 12.juli 1988 varsler riksadvokaten under tittelen "Miljøforbryterne skal tas" nye direktiver til politi og påtalemyndighet om å sidestille etterforskningen i miljø saker med de alvorligste økonomiske forbrytelser. Riksadvokaten påpeker at bare drap og de groveste voldsforbrytelser, grove narkotikaforbrytelser og de mest graverende trafikkovertredelser skal prioriteres foran miljøkriminalitet. Videre understreker riksadvokaten at miljøkriminalitet ikke bare dreier seg om forurensning, men at utryddelse av truede dyrearter, hvor profitt er et vesentlig motiv, innebærer miljøkriminalitet.

Den illojalitet Tor Punsvik i egenskap av villkonsulent i Vest-Agder utviser overfor det regelverk han er satt til å forvalte, er ekstrem. Om riksadvokaten hadde gått ut med direktiver om skjærpet strafferamme for omsetning av narkotika, ville det vekke forferdelse om det innen den offentlige forvaltning ble gitt uttrykk for at narkotikaomsetningen tvert imot bør legaliseres fordi det er så mye penger å tjene på den. Det forteller mye om den beskjedne interesse for å ta vare på naturens mangfold innen deler av naturforvaltningen, at det ikke har fremkommet noen reaksjoner som helst på Punsvik og Wegge's anbefalinger i landets største jakttidsskrift av hva riksadvokaten betegner som kriminalitet.

Kråke jager hønsehauk. Foto: Jon Bekken

TIPSTELEFON:

(02) 33 60 00

Aftenposten

Tirsdag 12. juli 1988.

Uke 28. Nr. 314. Morgenutgave. 129. årg.

Nye direktiver fra Riksadvokaten:

Miljøforbryterne skal tas

SVEINUNG BERG

Kampen mot miljøkriminaliteten skal nå oppprioriteres. I nærmeste fremtid vil riksadvokat Georg Fr. Rieber-Mohn sende ut et rundskriv med direktiver til politi og påtalemyndighet om å sidestille etterforskningen i miljø saker med de alvorligste økonomiske forbrytelser.

Riksadvokaten påpeker at bare drap og de groveste voldsforbrytelser, grove narkotikaforbrytelser og de mest graverende trafikk- overtreddelser skal prioriteres foran miljøkriminalitet. Riksadvokaten mener at en offensiv forfølging av miljø-

kriminaliteten er ett viktig tiltak samfunnet kan iverksette i kampen mot forurensning.

Burde handlet før

— Man burde nok ha viet denne type kriminalitet en helt annen oppmerksomhet. Naturlig tregheit og konservatisme hos politi og påtalemyndighet har ført til at man har ligget for lavt «i terrenget». Bøtene som har vært gitt i forurenings saker har dessuten vært for små. Når det gjelder Statens forurenings tilsyn ønsker ikke riksadvokaten å kommentere hvorvidt institusjonen idag fyller sin funksjon som vakt hund mot overtredelser av forureningsloven. Han konstaterer imidlertid at det er tvingende

nødvendig med større mannskapsmessige og kunnskapsmessige ressurser både hos politi og påtalemyndighet hvis man mer effektivt skal kunne bekjempe miljøkriminalitet.

Frem mot årskiftet skal det etableres en sentral etterforsknings- og påtaleenhet mot økonomisk kriminalitet.

Denne vil få en egen seksjon som skal bygge opp ekspertise i forbindelse med miljøkriminalitet, og ha hele landet som sitt arbeidsfelt. Erfaringene og kunnskapene her vil i sin tur bli lokal- og distriktspolitiet til del. Videre opprettes det nå en statsadvokatstilling øremerket for miljøkriminalitet, opplyser Rieber-Mohn.

— Og når det gjelder straffereaksjoner, eksisterer det i prinsippet intet tak for bøter. Dersom man har et tilfelle hvor en bedrift, for å øke for tjenersten med vitende og vilje har brutt forureningsloven, og truet samfunnet med naturødeleggelse og helsemessige skader, skal bøtene innebære en merkelig belastning. Det kan ved behandling av slike saker ikke tas hensyn til at bedriften, ved å holde seg innenfor loven kan få problemer med å opprettholde virksomheten. Jeg utelukker hverken bøter i ti-talls millionerklassen eller fengselsstraff, sier han.

På spørsmål om sitt syn på Miljøstiftelsen Bellonas virksomhet, svarer Rieber-Mohn at han er positiv til denne. — Det er en gruppe

engasjerte idealister jeg ikke ser bort fra at jeg selv kunne ha vært en del av, i en ungdomsperiode. Men jeg aksepterer ikke alle arbeidsmetodene, sett fra et strafferettslig synspunkt.

Riksadvokaten understreker at miljøkriminalitet ikke bare dreier seg om forurenning, til tross for at oppmerksomheten mot dette og avdekking av konsekvensene har ført til at flere forhold er å betrakte som kriminelle, som tidligere ble sett på som nødvendige belastninger på miljøet. Miljøkriminalitet innebærer for eksempel også utryddelse av truede dyrearter, hvor profitt er et vesentlig motiv. FN-ledere og Brundtland-kommisjonen konkluderte etter sitt møte i

— En offensiv forfølging av miljøkriminalitet varsler Georg Fr. Rieber-Mohn.

Norge i helgen med at miljøkrisen idag utgjør en like stor trusel mot verden som en atomkrig. — Følger vi den nåværende utvikling, vil det lede oss inn i katastrofen, sier kommisjonens formann, Gro Harlem Brundtland.

MULDVARPER OG BØRSEPIPEZOOLOGER

GUNNAR HANSEN

Totalfredningen av samtlige dagrovfugler og ugler 16.juni 1971 falt mange tungt for brystet. Blant jegere har det særlig vært vanskelig å svelge at det ikke er tillatt å banke ned den forhatte hønsehauken. Assistert av viltkonsulenter og Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF) har jegerorganisasjonene - med vekslende hell - forsøkt å få åpnet jakt på den igjen. Vinteren 1976-77 tillot DVF etter initiativ fra jegere - til tross for fredningen - regulær jakt på hønsehauk i fire fylker i Sør-Norge. Et arrangement Miljøverndepartementet sørget for å avvikle ved første anledning.

Allerede i november 1971 - knapt fire måneder etter kunngjøringen om fredning - anbefalte viltstellkonsulenten i Øst-Norge med henvisning til "rett betydelige innvandring av hauk", at forbudet mot å felle hønsehauk "uten reservasjoner" ble frayeket "hele året rundt" i Tjølling kommune i Vestfold. Slik viltkonsulenten ordlegger seg må vi gå ut fra at det er viktig for det såkalte viltstellet at det blir gjort ende på så mange hauker som mulig. Den direkte foranledning var for øvrig at hønsehauken ble ansett som en pest og en plage ved et fasaneri, hvor fasaner drettes opp i stor stil for å tjene som levende blinker istedet for leirduer ved skytekonkurranser.

Som viltkonsulenten påpeker trekker det store mengder rovfugl gjennom kommunen. I årene som er gått siden den reservasjonsløse anbefaling - har det i ly av dispensasjoner blitt tatt av dage et firesifret antall hønsehauk i området. Samme sted erklærte en viltstellforening på eget initiativ spurvehauk og hønsehauk fredløse - og organiserte i årene 1973-81 i forståelse med den lokale viltnevd jakt på disse artene! En anmeldelse av forholdet ble etter henstilling fra DVF - som mente det ikke var grunnlag for straffeforfølgelse - henlagt av politimyndigheten.

I de senere år har Miljøverndepartementet strammet inn slik at det bare i ny og ne har vært mulig for viltkonsulentene å fravike fredningsbestemmelsene - fellings-tillatelse som klart strider mot Bernkonvensjonen og forskrifter om felling av dyrearter som gjør skade. Forhåpentligvis markerer Tor Punsvik's - viltkonsulent i Vest-Agder - anbefaling av troféjakt på rovfugl kulminasjonen på viltkonsulentenes rovfuglhets. Det er beklagelig at det innen den offentlige forvaltning finnes en gruppe saksbehandlere med tittel viltkonsulent, som ikke evner å holde personlige interesser som jegere og forvaltning fra hverandre. Noen av dem fungerer desverre som muldvarper i den forstand at de forsøker å undergrave og uthule det regelverk de er satt til å forvalte.

TIL PER WEGGE OG OSLO SKINNAUKSJONAR

Viltforsker Per Wegge som i Jakt & Fiske nr.7/1986 arrogant og nedlatende kan meddele Direktoratet for naturforvaltning at en utredning om jakt på hønehauk vil styrke Direktoratets "fraglige omdømme ved at det vises vilje til seriøs vurdering av hvilke arter det bør jaktes på" (som om dette ikke er seriøst vurdert!), har vært prosjektansvarlig for DVF's skogshønsforskning. Opprinnelig synes skogsfuglprosjektets målsetting å ha vært å bidra til å klarlegge hvordan skogsdriften påvirker skogshønsbestandene. Med den nære tilknytting til skogbruk og jegermiljøer innen styringsgruppe og blant forskere, ble imidlertid mye av oppmerksomheten snart fokusert på predasjon og den jaktbare høstbestanden av skogshøns. I Jakt & Fiske nr.11/1985 foreskriver Torstein Storaas - også fremtredende prosjektmedarbeider - følgende medisin for å øke jaktutbyttet: "Ein lyt ta fatt i skogeigaren og sende han på kurs hjå Per Wegge. Og ein lyt ta fatt i reven og sende han til Oslo Skinnauksjonar".

Med formuleringer som "det er mogeleg ein lyt plukka bort nokre hønehaukar for å lukkast" avlegger Storaas også hønehauken en visitt. Man kan få det inntrykk at innen skogsfuglprosjektet oppleves rovfugl som en form for uønsket vegetasjon som bør lukes bort?

ÅPENBART FEILAKTIGE HYPOTESER

Senere har det blitt mer rovfuglhets fra skogsfuglprosjektets side - både i form av foredrag og artikler. I et foredrag gjengitt i Praktisk viltstell hevder Wegge at "skogsfuglprosjektet har vist at reirpredasjonen (på skogshøns) trolig er større nå enn tidligere". De høye reirtapene tilskriver Wegge blant annet en angivelig økning av rovfuglbestandene grunnet bedret næringstilgang. Det fremgår ikke av Praktisk viltstell hvilke rovfuglarter det siktes til - men muntlig har Wegge opplyst at det er tale om hønehauk og musvåk. Riktignok har undersøkelser i våre naboland avdekket at i barskog tilpasses hønehaukbestandene forekomstene av skogshøns og ekorn vinterstid. Så vidt meg bekjent er det ingen uenighet om at disse byttedyrpopulasjonene delvis har brutt sammen over store deler av landet - slik at hønehaukens næringsgrunnlag tvert imot er vesentlig forringet. Det er også vel kjent at musvåkbestandene i Sverige og Norge har gått tilbake de seneste 30 år. Antall musvåk som trekker ut over Falsterbo om høsten er f. eks. langt lavere idag enn på 1950-tallet.

DVF's skogsfuglprosjekt er en av de største satsinger innen norsk biologisk forskning. Det er beklagelig at prosjektet er overlatt til miljøer som synes mer opptatt av hva som er opportunt blant jegere og skogeiere enn å gi en noenlunde korrekt beskrivelse av de naturfenomener som studeres. Åpenbart feilaktige arbeidshypoteser anses for øvrig ikke som noe fruktbart fundament for forskning.

"MÄNNISKAN HAR RÅD AT VARA REJÄL MOT SIN KONKURRENT"

Slik skogsfuglprosjektets medarbeidere fremstiller det, kan man få inntrykk av at det er bred enighet om prosjektets beskrivelse av predasjon. Allerede de svensk-tekstede avsnitt i mitt innlegg i Våre Rovdyr nr.2/88 vitner om at dette langt fra er tilfelle. Harto Lindén er en av de forskere som har størst erfaring med hønehauk-predasjon på skogshøns. I Jägaren nr.1/1987 fastslår Lindén at hønehauken er en uvanlig velutforsket art, og understreker at våre kunnskaper om hønehauken som skogshønsjeger hviler på stabil vitenskapelig grunn. Wegge's beskrivelse av hønehauken som en vesentlig bestandstrykkende faktor på skogshøns kommenterer Lindén på følgende måte: "Ofte hør man två motstridiga påståenden ur samma mun: 1) jakten minsker inte skogsfågelstammarna, och 2) duvhøken dödar skogsfågel i stor skala och hotar utrota stamarna. Det andra påståendet stämmer inte. Duvhøken er en professionell jägare, hos vilken den "fönuftiga" beskatningens principer gått i blodet.

Människan och duvhøken konkurrerar om skogsfåglarna, men människan har råd att vara rejäl mot sin konkurrent".

FREMDELES OPPSIKTSVEKKENDE

De samme predator-byttedyr-relasjoner som DVF's skogsfuglprosjekt uttaler seg om - har nylig vært gjenstand for omfattende undersøkelser i våre naboland. Det er selvfølgelig oppsiktsvekkende at skogsfuglprosjektets fremstilling avviker vesentlig fra hva andre forskere har publisert tidligere. I Jakt & Fiske etterlyste jeg en nærmere redegjørelse om dette - men kan ikke se at det foreligger noen slik fra norsk side. Storaas og Bjerke Larsen er f. eks. primært opptatt av de fornemme titlene prosjektmedarbeiderne kan smykke seg med (som ifølge Storaas og Bjerke Larsen dokumenterer! den vitenskapelige kvaliteten); reklamere med hvor anerkjent medarbeiderne er og de mange venner blant "skogsfuglforskere fra våre naboland og fra resten av Europa", etc., etc., samt tillegge undertegnede meninger jeg ikke har. Jeg mener selvsagt ikke at skogsfuglprosjektet bør tilpasse sine "observasjoner til tidligere erfaringer". Derimot mener jeg at det nå er på tide at skogsfuglprosjektet gjør nærmere rede for de påstander om predasjon medarbeiderne slenger om seg med. Hvilket materiale sitter f. eks. prosjektet inne med som dokumenterer at rovfugl i vesentlig grad trykker ned byttedyr-bestandene?

ROVVILTBEKJEMPELSE I YNGLETIDEN?

I Praktisk Viltstell skriver Wegge: "Den bakenforliggende årsaken til de store bestandene av rovvilt i dag er trolig de store arealene med frodige foryngelsesfelter i skogen. En reduksjon av slike arealer vil på sikt sannsynligvis føre til en nedgang i smågnagere, hjortedyr og rovvilt, som igjen vil øke skogsfuglbestandene. Dette vil føre til store økonomiske tap både i skogbruksnæringen og i storviltjakt, og er derfor neppe et aktuelt tiltak. En alternativ måte å redusere rovviltstammene på er rovviltbekjempelse".

Av ovenstående synes det å fremgå at skogsfuglprosjektet ikke anser det som praktisk mulig å moderere skogsdriften, og at det eneste tiltak som vil kunne øke den jaktbare høstbestanden av skogshøns, er rovviltforølgelse.

I Jakt & Fiske nr.7/1986 anbefaler Wegge vinterjakt på hønsenhauk. Hønsenhaukens skjulte levesett innebærer imidlertid at etterstrebelse vinterstid bare i liten grad vil påvirke bestanden, og følgelig neppe ha noen effekt på skogshønsene overhodet. Derimot vil forølgelse i hekketiden kunne desimere hønsenhauken. I Jakt & Fiske nr.11/1985 hevder Storaas at "Skal ein auke vårstamma (av skogshøns) skal ein ta fatt i hauken". På side 44 i Viltrapport 36 om "Skogsfuglprosjektet 1980-1984" skriver Storaas og Wegge at "Reirtapa (på skogshøns) kan truleg verta reduserte ved aktiv rovdrybekjemping om våren". Man kan få det inntrykk at det bakenforliggende målet er å skyte ut hekkende hønsenhauk og jaktfalk tidlig på våren i håp om at det blir mer skogsfugl og rype å jakte på om høsten?

"SKOGSFUGL, BIKKJER OG FAGRE KVINNER"

Ser man nøyer på det som er fremkommet fra skogsfuglprosjektets side vedrørende predasjon, springer det umiddelbart frem at medarbeiderne er lite kjent med en omfattende internasjonal forskning på dette fagområdet. I innlegget som er sakset foran avfeier Storaas og Bjerke Larsen antydningene om at "skogsfuglprosjektets folk ikke har fulgt med i litteraturen" - gjengitt med deres egne ord - som "bare tull". Imidlertid kan Storaas i Norsk Vorstehundklubbs årbok 1985 fortelle at ein "Hønsenfuglforskar utan fuglehund er blind. Den gode fuglehunden er meir verd enn seks studentar, fem sivilarbeidarar og ein firehjulsdriven bil". Samme sted betror Storaas oss at "På Varaldskogen feltstasjon har me tre samtaleobjekt; skogsfugl, bikkjer og fagre kvinner". Med så vesentlige interesser er det vel ikke til å undres over at litteraturstudier i støvete bibliotek ikke har vært noen prioritert virksomhet innen skogsfuglprosjektet.

Med de holdninger man har til predatorer ("svoltne rovdyr"), predasjon ("fælsleg røving") og jakt ("livskrydder, livets salt, livets rosmarin") innen skogsfuglprosjektet, sier det seg selv at det vanskelig kan bli tale om seriøs predasjonsforskning, men snarere om et hellig korstog mot besværlige konkurrenter i form av rovdyr og rovfugl for å ivareta egne interesser som jegere og gourmeter. De "snille grønne speidargutane" som i sin dekadanse ("livstrøyt forfall") vil verne alt, og i sin uforstand ikke fatter at "betre bør du ber 'kje i sekken enn rjuper mange" er åpenbart også en påkjening (jfr. Storaas 1984,1985). Men så skal vi ha klart for oss at det er høyverdige mål skogsfuglprosjektet har satt seg. Som Storaas formulerer det i "Jakt Skyting & Jegerliv" er det intet mindre enn et spørsmål om jeger og forskar både oftare kan "få njota røy- og rjupebryst, rjomesaus, russiske erter og ein god årgangsvin frå Bourgogne, medan tankane dvelar ved hunden, fuglen og skotet".

"SOM VIDENSKAB BETRAKTET I NEDERSTE REKKE"

Negative holdninger til rovvilt er en århundregammel tradisjon i Norge. Allerede i 1920-årene oppnådde vi "verdensberømmelse" for vår håndtering av det såkalte "rovdyrspørsmålet". På den internasjonale ornitolog-kongress i København sommeren 1926, hvor "henimot et par hundre ornithologer og ornithofiler fra verden over drøftet disse ting, blev der officielt uttalt, at fortiden var Norge det land hvor rovdyrspørsmålet blev minst forstått". Opphavet til nevnte sitat - en av våre mer kjente ornitologer Th.Schaanning - måtte i sakens anledning innrømme at "internasjonalt sett rangerer Norge med hensyn til ornithologien som videnskap betraktet i nederste rekke, ikke bare blandt Europas kulturstater, men faktisk verden over" (Schaanning 1926). Ovenstående beskrivelse er ikke dekkende for norsk ornitologi idag, men det er grunn til å spørre om det på somme fagområder - i første rekke predasjonsforskning på hønefugl - har funnet sted noen nivåheving de seneste 60 år?

LITTERATUR:

- Praktisk Viltstell - en statusrapport fra et seminar på Skogbrukets Kursinstitutt på Honne 4. og 5.september 1985.
- Schaanning,H.Tho.L. 1926. Ornithologiens pilgrimsgang i Norge. Norsk Ornithologisk Tidsskrift 7:260-4.
- Skogsfuglprosjektet 1980-1984. Vilt rapport 36. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Trondheim 1984.
- Storaas,Torstein. 1984. Ramn, rjuper og snille grøne speidargutar. Referat fra rypeforsker møtet på Hjerklinn. 16.-20.november 1983. Jakt Fiske Friluftsliv 5:36-7.
- Storaas,Torstein. 1985. Utsetjing av storfugl. Jakt & Fiske 11:32-3.
- Storaas,Torstein. 1985. Hundesoger frå Varaldskogen samt eventyret om kvifor vorstehunden har kort hale. Norsk Vorstehundklubb 1975-1985. Årbok 1985:96-8.
- Storaas,Torstein. 1985. Jegeren, forskaren og høna. Skogsfuglprosjektet stopper opp like før mål. Jakt Skyting & Jegerliv 1:11-2.

Ung høsehauk. Foto: Jon Bekken

När en predator upplever at tettheten av en byttedyrart avtar under en viss grense, jakter den i stedet på andre arter. Hønehauken vil følgelig aldri kunne true med å utrydde bestander av skogsfugl, slik man ofte hører det fra jegerhold. Harto Lindén forteller her at våre kunnskaper om hønehauken som skogsfugljeger hviler på en stabil vitenskapelig grunn, den er "en exceptionellt vølutforskad art". Lindén har selv arbeidet med relasjoner mellom disse artene i barskog i en årrekke.

VILTFORSKNINGENS SPALT

JÅGAREN 1/1987

Duvhøken – professionell jøgare

Duvhøken førkroppslig begreppet rovføgel og er den enda "riktiga" høken. Andra finns inte – åtminstone att døma av det faktum att många fridlysta høkar blivit skjutna som "duvhøkar", antingen med flit eller i misstag. Det är i själva verket begripligt att duvhøken varit föremål för så høftig förfølse. Den är en skicklig jøgare, och till råga på allt tycker den lika mycket om hønsføgel som de "mønskliga" jøgarna. Varje finlåndsk jøgare har egne erfaringer av duvhøkens hørjeningar.

Duvhøken är också en ståtlig rovføgel och en exceptionellt vølutforskad art. Finlåndarna har hållit sig väl framme inom duvhøksforskningen, og jag vågar påstå att våra kunnskaper om duvhøken som skogsføgeljøgare vilar på en stabil vetenskaplig grund.

Før tre år sedan høll jag på den internationella viltbiologkongressen i Tjeckoslovakien tillsammans med Marcus Wikman ett føedrag, där vi behandlade frågan om vilkøndera som är ett "kompetentare" rovdjur, menneskian eller duvhøken. Vi kom till den slutsatsen att menneskian i sin stora vishet

drar det løyngre strået. Åtminstone såtillvida hade vi rätt, att menneskian vid behov kan planera sin jakt så, att viltstammarna åsamkas minsta möjliga skada. Många farska observationer visar visserligen, att risken før øverbekattning alltid ligger hotande nära. Fördelen med duvhøkens jakt är att den inte leder till øverbekattning. Duvhøken og skogsføglarna har levat sida vid sida i årtusenden og har anpassat sig till varandra. Det är fråga om en balanserad – om också føga fredlig – samleevad.

I sødra Finland är jørpen duvhøkens viktigaste bytesdjur. Under en åta år løyng period utredde vi duvhøkens og jørpens relationer till varandra og drog endel klare slutsatser. Finns det rikligt med jørpe så är duvhøkens næring mycket jørpdominerad (en tredjedel består av jørpe). Når jørpestammarna minskar koncentrerar sig duvhøken på andra bytesdjur. Duvhøkens næringsfauna blir mångsidigare og jørpe førekommer endast tillfølligt på menyen og utgør mindre än fem procent av næringen. Jaktrycket från duvhøkens sida løyng og jørpestammarna vøxer åter till jaktbar nivå. Når jørpestammarna är som starkast føre-

kommer jørpen i praktisk taget alla livsmiljøer og utgør ett løyng byte før duvhøken. Under dåliga år påtråffas den endast i de bästa miljøerna og erbyder då betydligt sømre jaktmøjligheter åt duvhøken.

Under sin hækningstid dødade duvhøken 12 procent av de fullvuxna jørparna på undersøkingsområdet, vilket motsvarar ca 30 procent av den årliga bekattningen. Jaktrycket kan anses ha varit mycket høgt. Men hur gick det? Duvhøksstammarna minskade till under hälften, medan jørpestammarna næstan fördubblades. Ofta hør man två motstridiga påståenden ur samma mun: 1) jakten minskar inte skogsføgelstammarna, og 2) duvhøken dødar skogsføgel i stor skala og hotar utrota stammarna. Det andra påståendet stämmer inte. Duvhøken är en professionell jøgare, hos vilken den "førnøftiga" bekattningens prinsipper gått i blodet.

Menneskian og duvhøken konkurrerar om skogsføglarna, men menneskian har råd att vara rejäl mot sin konkurrent.

HARTO LINDÉN

Jordan, W.J. & Hughes J. 1984. Hur man hjälper skadade djur.
Cooper, J.E. 1985. Veterinary aspects of captive birds of prey.

SKADEDE FUGLER-

Erfaringer med behandling av enkelte skadetyper.

av Helge Grønlien

Innledning.

Norsk Ornitologisk Forening avd. Oppland og undertegnede har i en halvannen års tid samarbeidet om behandling av skadede fugler - i hovedsak rovfugler og ugler. Imidlertid er det bare sistnevnte som er ansvarlig for denne artikkelen. Noe offisielt tilbud for skadede fugler finnes ikke i Norge i dag. Arbeidet vårt er først og fremst gjort for å dekke et behov og har følgelig ingen ting med vitenskapelige undersøkelser å gjøre. Det råder stor faglig usikkerhet på området her til lands. Våre erfaringer bør derfor betraktes på bakgrunn av dette. I noen grad har vi søkt hjelp utenlands (England og Sverige). Mest hjelp og inspirasjon har vi fått fra ornitologer som selv har noe erfaring med forulykka fugler. I denne sammenheng er det spesielt grunn til å nevne Per J. Tømmeraas.

I det følgende vil vi se på noen forskjellige skadetyper der vi bruker enkeltfugler som eksempler. I hovedsak ser vi nærmere på symptomer, diagnose og behandlingsopplegg for så å foreta en vurdering av det som er blitt gjort. Det er grunn til å nevne at alle fuglene er funnet i en totalt hjelpesløs tilstand, der det bare er snakk om et tidsspørsmål før de ville ha bukket under.

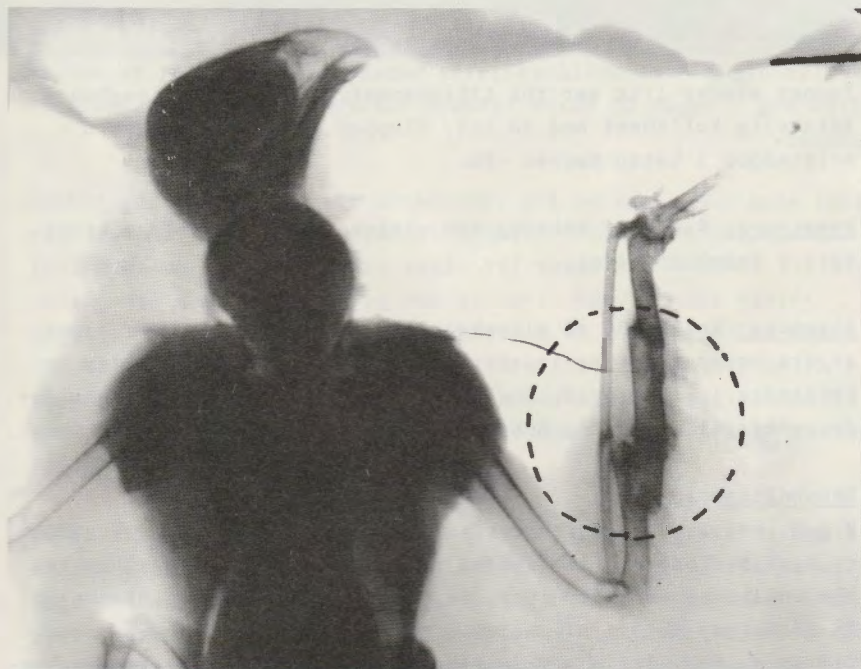
For å kunne gi en skadet fugl best mulig behandling, er forutsetningen at det blir stilt en riktig diagnose. Ved knokkelskader er det derfor nødvendig med røntgenfotografering. Hvorvidt gjengivelsen av røntgenbildene på trykk yter disse rettferdighet er noe usikkert. Bruddstedet (-ene) er av den grunn ringet inn.

SPURVEHAUK. Ung hunnfugl.

Funnet i Lillehammer romjula -86, fløy etter en dompap mot et speilglassvindu.

Symptomer: Bakset kraftløst med vingene. Begge vingene holdes noenlunde likt, men venstre ving kan være noe mer hengende. Underarmen hoven.

Diagnose: Røntgenbildet viser relativt kompliserte bruddskader i underarmen. Albuebeinet er brukket på tre steder. Spolebeinet har fått - i hvertfall en brist, men er ellers intakt. På den måten er lengden av albuebeinet stort sett opprettholdt. Det er heller ingen særlig stor aksedreining. (Fra svensk veterinærhold har vi fått opplyst at en 10% lengdereduksjon av en knokkel og 10° aksedreining tolereres).

Bruddene er 20 dager gamle. I forbindelse med bruddflatene er callus dannet - mørkere partier.

Behandlingsopplegg:

Når beinbruddene er slike at det er bare et spørsmål om å få dem til å gro, er det nok med ca. 20 dagers ro. En begrenset frihet i en stor pappask utstyrt med vagler har vært vår sykestue ved slike anledninger. Denne fuglen begynte å spise av egen vilje den fjerde dagen. Røntgenkontroll etter disse dagene viste skikkelig callusdannelse (nytt beinvev) rundt bruddstedet og at bruddene ikke hadde forandret seg. Et større rom ble innredet til trimrom for vingetrening. Etterhvert behersket den luftrommet til fullkommenhet. Tverrvendinger i "lause" lufta og kontrollerte manøvreringer gjennom trange passasjer var overbevisende nok til at den fikk friheten tilbake etter ei ukes trening. Under oppholdet hadde den lagt på seg ca. 40 gram. I det fri fikk vi bekreftet at fluktavstanden var normal med det samme. Alt tydet på en 100% restitusjon.

HUBRO. Ung hunnfugl.

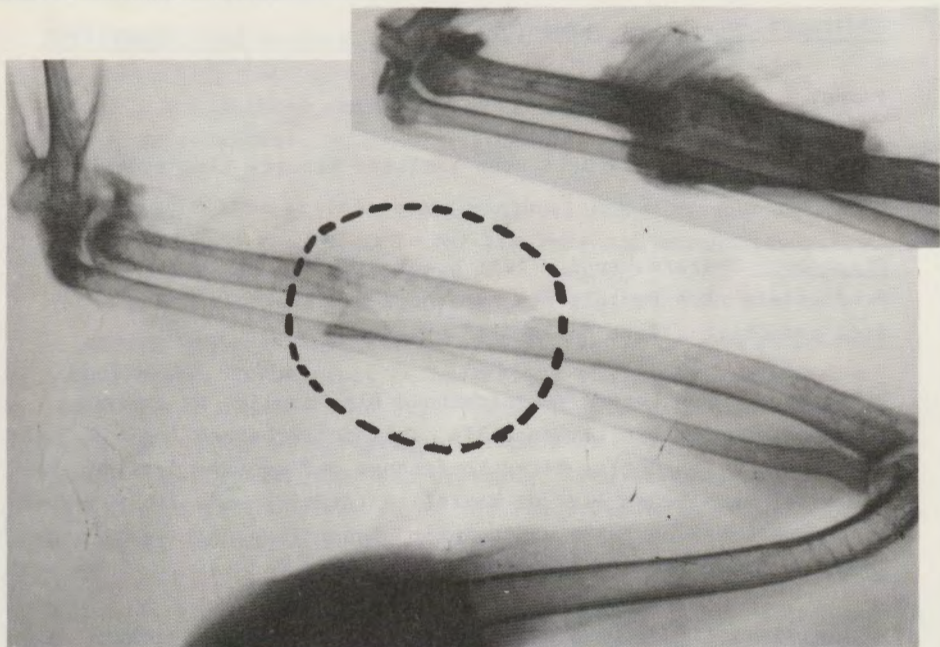
Funnet skadet litt sør for Lillehammer 4. mars -87 i vegbanen. Antakelig kollidert med en bil. Sluppet fra Prosjekt Hubro - avlstasjon i Løten høsten -86.

Symptomer: Kraftløs baksing med vingene. Vingene holdes stort sett i samme stilling.

Diagnose: Ett brudd på albuebeinet - et større fragment slått av fra bruddstedet og innover 4-5 cm. Bruddene overlapper hverandre i liten grad. Knokkelen får dermed en betydelig akse-dreining. Ellers hadde hubroen en skikkelig hudflenge i brystet.

Behandlingsopplegg:

P.g.a. manglende veterinærerfaring med operasjon på fugl skulle vi også her prøve å la bruddet gro som det lå. Såret i brystet ble behandlet med sårpulver. Dette leget seg greitt i løpet av de 20 dagene fuglen ble holdt i ro for gjengroing av bruddet. Til tross for dårlig overlapping i bruddene viste røntgenkontroll god callusdannelse rundt bruddstedet. Opptrening ca. ei uke i et rom (8x5m).

Bildet er tatt bare noen dager etter kollisjonen - ingen callusdannelse. Innfelt bilde viser bruddet etter 20 dager - god callusdannelse.

Diskusjon: Det rådet stor usikkerhet til om den i det hele tatt var i stand til å fly. Imidlertid viste det seg at den ihvertfall behersket flyturer fra vagle til vagle fra den ene til den andre enden av rommet. I og med at dette bruddet var såvidt stygt, ville det være spesielt nyttig å få kunnskaper om hvordan denne fuglen ville klare seg i det fri. Den eneste måten å gjøre dette på var å utstyre hubroen med radiosender. Generelt har det liten hensikt å slippe fugler som en har dårlig dekning for å tro skal kunne klare seg.

Hubroen ble fulgt fra slippdagen 8.april til 13.juni; da den ble funnet på E6 etter en kollisjon med bil - sannsynligvis avmagret. Selv om hubro generelt og oppdrettsunger kanskje spesielt har problemer med å klare seg, bør en i dette tilfellet regne med at skaden kan ha hemmet fuglen. I det minste førte behandlingen til en nesten 100% funksjonsdyktighet. Når den har vært på vingene i over to måneder, må den selvfølgelig flere ganger ha lyktes på sine jaktferder.

HØNSEHAUK. Hann, ung voksenfugl.

Funnet i Oslo 13. mars -87.

Symptomer: Vingeslag helt uten krefter. Venstre ving tydelig hengende.

Diagnose: Overarmsbrudd - litt ovenfor midten på knokkelen. Bruddene uten kontakt med hverandre - dislocation. Huden såvidt perforert i forbindelse med bruddet.

Behandling: Fra høgere veterinærhold ble "taping" av overarm mot underarm som bjelke, anbefalt. Antibiotikabehandling - 0,5 ml vibramycin i fem dager. Etter konferanse med svenske dyrleger ble det etter noen dager lagt ei Hexzelite (gipslignende stoff)-skinne rundt overarmen og tapet som ovenfor. Behandling under full narkose. Samtidig ble bruddet noe justert.

Etter avsatt tid for gjengroing viste røntgenkontroll delvis gjengroing av bruddet. Fuglen ble holdt i ro noen dager til. Forsiktig opptrening ga gradvis framgang i ca. 14 dager før negativ utvikling inntraff. Bruddet utviklet seg etterhvert til et falskt ledd.

Etter noen måneder ble operasjon og fiksering av bruddet forsøkt med innsetting av to stålpinner. Senere viste også dette forsøket seg ikke å lykkes.

Diskusjon: Ved overarmsbrudd synes taping ikke å gi nødvendig stabilitet for gjengroing. Dessuten synes denne form for taping å forårsake stivhet i leddene. Overarmsbrudd bør på en eller annen måte bli fiksert. Operasjon og innsetting av en pinne vil kunne gi muligheter for aksial dreining og sannsynligvis ikke gi vellykket resultat. Operasjon og innsetting av to pinner gjenstår det å se om kan gi nødvendig stabilitet siden dette tilfellet var et flere måneders gammelt brudd. Denne operasjon viste at det rent teknisk og medisinsk relativt enkelt lar seg gjennomføre uten tilstøtene komplikasjoner.

HØNSEHAUK. Ung hann.

Funnet på Vingnes, Lillehammer 4. des. -87 etter kollisjon med luftspente ledninger.

Symptomer: Hjelpesløs baksing med vingene. Av og til surklelyder i forbindelse med pusting.

Diagnose: Brudd langt ute på skulderbladet (scapula). Blødninger i muskulaturen på ryggsiden over høyre ving. To håndsvingfjær på venstre ving (nr. 6 og 7) var splintret i skaftet nært festet.

Behandling: Ro inntil brudd på skulderblad leges. Blødningene ble borte i løpet av denne tida. De skadede fjærene ble klippet av da de ikke kunne være til noen nytte. Fuglen ble tvangsføret gjennom hele oppholdet siden det tok lengere tid før den begynte å spise av egen fri vilje enn nervene til undertegnede tålte. Etter ro i 20 dager fikk den noe over ei uke til opptrening. I denne fasen ble kilen etter de to avklippede fjærene utvidet. Fjærene på hver side av dette "hullet" ble presset ut til siden av luftpresset når den fløy. Radiosender ble påmontert før slippet.

Diskusjon: Fuglen virket fullt restituert etter sykeoppholdet med henblikk på brudd- og slagskadene. Imidlertid virket åpenbart mangelen på to håndsvingfjær noe tvilsomt. Slippet ble likevel foretatt når en hadde mulighet til å ta fuglen inn igjen hvis den ikke klarte å skaffe seg mat. Den ble derfor fulgt daglig de nærmeste 14 dagene. Hele tiden var den på flyttefot. Imidlertid ble den funnet omkommet p.g.a. sult etter å ha vært på vingene i litt over en måned.

Selv om det slett ikke er uvanlig for ungfugl å få problemer med å skaffe seg tilstrekkelig føde den første vinteren, er det i dette tilfellet rimelig å anta at mangelen på to håndsvingfjær har vært avgjørende. Spesielt forsterkes denne antagelsen ved at fjær nr. 8 (nabofjær på innsiden av kilen) hadde blitt presset til siden slik at den krysset fjær nr. 9. På den måten ble kilen og dermed handicapet enda større.

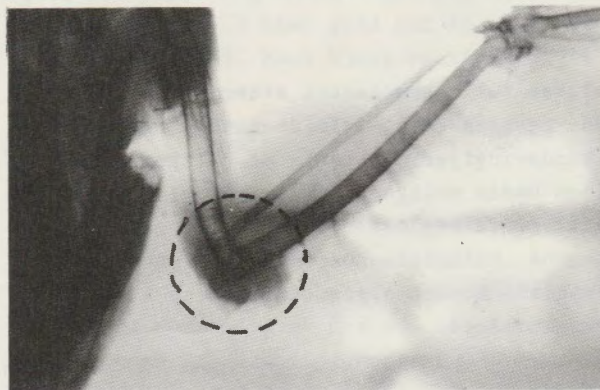
Flere alternative behandlingsopplegg hadde vært mulig: Slippet kunne vært utsatt inntil myting var over (-ville tatt flere måneder). Restene av fjærskaftene kunne kanskje ha blitt nappet ut slik at erstatningsfjær ville vokst fram. Eller kanskje reparasjon av de skadede fjærene etter falkonèrøppskrift ville vært enklest og gitt den korteste restitusjonstida. Hvis reparasjonen hadde lyktes, ville hønehauken sannsynligvis vært 100 prosent.

SPURVEHAUK-hunn.

Funnet Stange 26.aug.-87.

Symptomer: Venstre ving tydelig hengende.

Diagnose: Albuen ut av ledd. En liten bit av overarmsbeinet slått av slik at underarmsknoklene har vrikket seg oppover overarmsbeinet.

Albueleddet er ute av stilling. For sammenlignings del - se på det første spurvehaukbilde.

Behandling: Avlivning.

Diskusjon: Brudd i forbindelse med ledd fører gjerne til forkalkninger slik at leddet blir stivt. Behandling av bruddskader i forbindelse med albueledd og handledd har derfor små muligheter til å gi vellykket resultat.

HUBRO. Ung hunnfugl.

Skadet en stund etter slippet fra avlstasjon Stokke, Vestfold høsten -87. Sannsynlig skadeårsak er elektrisk overslag.

Dignose: Røntgenbildet viser at høyre ving er brent av ved hand- leddet. Knoklene utenfor er borte og alle håndssvingfjær er dermed også fraværende. Vingen er i praksis amputert til halv vinge- lengde. Såret har leget seg selv og er grodd.

Bildene viser både den friske v. vingen og den amputerte h. vingen.

Behandling: Selvfølgelig ingen muligheter for helbredelse eller noe liv i det fri. Noen andre muligheter enn et liv i bur finnes derfor ikke.

Diskusjon: Nyere undersøkelser viser at elektrisk overslag alene utgjør 75% av dødsårsakene til lokale hubrobestander. Ikke alle fuglene behøver heller å bli såvidt sterkt skadet som denne for å bli satt ut av spill. Ved overslag blir nervene lett skadet og det vil være skjebnesvangert for en fugl. Det mylder av fine ut- siktsposter - med ledninger mellom - som er spredd utover det ganske land, synes å være et effektivt middel i menneskets kamp mot hubroen.

SAMMENDRAG.

Det er en utbredt oppfatning at det ikke er mulig å gjøre noe med skadede fugler og at de følgelig bør kakes i bakhodet.

Rent praktisk går det greit - med enkle innretninger - å ha skadede fugler i pensjon i nødvendig tid inntil knokkelskader, sårskader eller ev. andre lettere skader blir leget. Daggamle kyllinger egner seg godt til før for ei slik periode. Bruk av antibiotika synes å fungere etter sin hensikt uten å skape tilleggsproblemer. Behandling under full narkose - hvis omstendighetene krever det - har vært vellykket de to gangene det har vært prøvd. Om nødvendig kan en fugl tvangsføres. Opptrening etter tre ukers ro, som er vanlig i forbindelse med knokkelskader, synes å gå bra for de fleste artene.

Minimumsfaktoren for å kunne få til en større helbredelsesprosent ligger på kompetansesiden. Noe av årsaken til at veterinærer har liten erfaring på området skyldes mye at det ikke finnes noen organisert virksomhet i Norge.

For privat regning blir mottak og oppfølging av skadede fugler for dyrt i lengden. For vår del har fortsatt virksomhet blitt muliggjort ved at vi får dekket en del av de faktiske utgiftene av Dyrenes Beskyttelse og Norsk Liga for Dyrs Rettigheter. Etter hvert har vi også fått opprettet fast forbindelse med en interessert veterinær med nødvendig utstyr.

Siden det i behandlingssammenheng kan være bagatellmessige årsaker som kan felle en fugl, bør det etter vår oppfatning foretas en medisinsk undersøkelse før dens skjebne blir avgjort. I det vi skriver året 1988, blir fredede og truede arter avlivet uten nærmere undersøkelser ved havari. Ja, faktisk blir fugl skutt med velsignelse fra høyere ansvarlig hold, selv om obduksjonsrapporten om vedkommende fugl forteller at den bare hadde spist seg god og mett og var søvnløs og trett. Det er mulig barmhjertigheten for "lidende" fugler da har nådd vel langt i miljøkatastrofenes tid, der de fleste artene bare synes å gå enda vanskeligere tider i møte.

"Engerdalsbjørnen" - den første radiomerkede bjørnen i Norge - fotografert under flypeiling i Rendalen mai 1988. Den overvintret i Sverige, ble bedøvet og radiomerket i Engerdal, og deretter fulgt gjennom fem Hedmarkskommuner til den tre måneder senere mistet radiohalsbåndet, få kilometer fra Glommas bredder. Foto: P. Granberg/B. Fossum.

Felles skandinavisk bjørneforskning

Av

Petter Wabakken, Anders Bjärvall og Finn Sandegren

Bjørnen er fredet hele året i Norge. Kun enkelte individer som gjør stor skade på sau blir tillatt skutt. Likevel består norske bjørnestammer av få individer. Mange steder er det stor tetthet av sau på utmarksbeite.

I Sverige er tettheten av bjørn større, samtidig som løsfedrift av sau på utmarksbeite er relativt lite utbredt. Driftsformen kan også være forskjellig. I områder med bjørn er det ikke uvanlig at sauene beiter bak gjerde eller at de tas inn om nettene. Sammenlignet med forholdene på norsk side av riksgrensa er det mindre konflikter mellom bjørn og husdyrhold.

Bjørnen er ikke totalfredet i Sverige, og hver høst tillates et visst antall bjørner skutt i enkelte län (lisensjakt). Høsten 1988 var den totale lisenstildelingen på 60 dyr, og noe over 40 bjørner forventes avlivet.

Mye er med andre ord forskjellig m.h.t. bjørnens situasjon og forvaltningen av arten i Norge og Sverige. Mye er imidlertid også felles. En stor andel av de skandinaviske bjørnene lever i områder langsmed riksgrensa på begge sider. Det er også felles at en

forsvarlig forvaltning krever kunnskaper om skandinaviske bjørner som forvaltningen ikke har i dag.

De viktigste kunnskaper om bjørnens biologi generelt, stammer fra studier av bjørn i Nord-Amerika. Det er ukjent i hvilken grad erfaringene fra disse prosjektene kan brukes i forvaltningen av bjørn under skandinaviske forhold. Av faglige og økonomiske grunner har derfor svenske og norske viltmyndigheter samarbeidet i et felles forskningsprosjekt på bjørn siden 1986. Prosjektet ble i sin tid startet av Statens Naturvårdsverk i Sverige. I dag koordineres samarbeidsprosjektet av Naturvårdsverket og Svenska Jägerförbundet fra svensk side, og Direktoratet for Naturforvaltning og Fylkesmannen i Hedmark, fra norsk side.

Som i tilsvarende Nord-Amerikanske studier bruker prosjektet radiotelemetri som metode, og det er første gang denne teknikken tas i bruk på bjørn i Nord-Europa. Metoden har den fordelen at man til enhver tid vet hvilke individer av bestanden som studeres, deres alder og kjønn.

Bjørner som skal radiomerkes, lokaliseres ved sporing på vårsnø før de bedøves fra helikopter. Fangst og merking krever grundige forberedelser og oftest mange dagsverk. Til dette har prosjektet hatt uvurderlig hjelp fra lokale kapasiteter i begge land. Bedøvet bjørn får øremerker og et halsbånd med en radiosender. En liten tann trekkes også for aldersbestemmelse av dyret. For sikkerhets skyld

Prosjektets studieområder med radiomerkede bjørner. Tregrensnære områder med fjellskog og snaufjell er karakteristisk i nord, mens barskog dominerer i sør.

har vi lagt inn en svakhetssone i halsbåndet - et tøyestykke - som ryker ved motstand, og som råtner opp etter ca. ett år. Merkede bjørner må derfor merkes om en gang i året.

Posisjon og aktivitet registreres ved hjelp av antenne og radiomottager. Bjørnene kan skilles fra hverandre, da hver enkelt radiosender har sin spesielle frekvens. Teknisk sett gir metoden muligheter til å følge bestemte individer kontinuerlig, og enkelte bjørner i prosjektet blir da også fulgt gjennom døgn.

Prosjektet kan i første omgang gi svar på spørsmål som:

- Hvor store arealer bruker skandinaviske bjørner?
- Hvor raskt forflytter de seg?
- Hvor ofte blir merkede bjørner observert i forhold til umerkede, og hva sier dette om bestandtettheten?
- Når på døgnet er de aktive?
- Hvilke biotoper bruker de?
- Er de alle rovdyr eller finnes "grasbjørner"?
- Har atferden sammenheng med kjønn, alder eller årstid?

A fremskaffe data for sikrere beregninger av bestandtetthet, er med andre ord høyt prioritert i første fase av prosjektet. På lengre sikt kan prosjektet også gi svar på andre viktige spørsmål m.h.t. bestandsdynamikk. Det gjelder spørsmål som:

- Når blir skandinaviske bjørnebinner kjønnsmodne?
- Hva er gjennomsnittlig kullstørrelse?
- Når blir ungene avventd?
- Hvor ofte føder binnene?
- Hva er dødsraten for yngre og eldre bjørner?
- Hvilken andel av bjørnene utvandrer fra fødestedet?

35 bjørner bar radiosendere et kortere eller lengre tidsrom i 1988. Av disse ble 26 merket i år, og for første gang ble bjørn radiomerket i Norge. Prosjektet merket en i Engerdal og en i Trysil.

Resultater skal vi komme tilbake til ved en seinere anledning . I stikkordsform skal det kort nevnes at bjørnene bruker relativt store arealer, ei binne har født sitt første kull i en alder av 5 år og via radiomerkingen har vi i år for første gang påvist et merket dyr drept av en annen bjørn. Den som vil lese mer om starten av prosjektet kan lese Svensk Jakt 4/85, 7-8/85 og 3/87.

The natural history of otters

-litteratur

Paul Chanin

Oterforskeren Paul Chanin fra Universitetet i Exeter i England har kommet med en bok om otere. Boken er skrevet på et greit og lettlest engelsk. Selv om han tar for seg alle de typer otere som finnes i verden, er hovedvekten lagt på vår europeiske oter og to amerikanske arter (American river otter -*Lutra canadensis* og Sea otter-*Enhydra lutris*). Dette internasjonale perspektivet gir også boken muligheter til å trekke sammenligninger som, jeg ihvertfall, har funnet svært lærerike. Boken er inndelt i oversiktlige artikler, inneholder flere tabeller, figurer og plansjer. Fra innholdet kan nevnes kapitler om mat og næringsvalg, forhold til andre dyr, sosial organisering, kommunikasjon og forholdet til mennesker. Forfatteren har med en drøfting av årsaker til den tilbakegangen som oteren har opplevd i det meste av Europa. Såvidt jeg kan bedømme er det mulig at en del av de aller nyeste funn på området ikke har blitt fremhevet tilstrekkelig i denne delen. En omfattende bibliografi som til og med har fått med seg Heggberget og Myrbergets artikkel i Fauna (32) gir mange interessante referanser. Boken anbefales til alle som har interesse av oter.

Facts on file publications, New York og Oxford, England, 1985
179 sider ISBN 0-8160-1288 -1 USA pris \$ 17.95

Hans-Jørgen Wallin Weihe

ÅRETS ULVEKULL I VÄRMLAND

På en skogsbilvei et sted i Värmland har det lyktes Jan Wirtberg, ulvesporer for Naturvårdsverket, å fange inn en av årets valper med sitt kamera. Til å begynne med var det trolig to eller tre av dem, men ut på høsten ser det bare ut til å være én igjen. Bildet er tatt i august, og valpen er ca fire måneder gammel. La oss håpe den får et godt og langt liv i Värmlands og Hedmarks skoger.

Nye klebemerker

**VERN ULVEN
I NORGE**

Det rektangulære merket måler 30 x 6,5 cm (svarthvitt), det trekantede har sidekant 16 cm og er trykt i rødt, blått og svart. **NB:** Begge er laget for feste på innsida av bilvindu, etc.

Ved forskuddsbetaling kr 20,- pr.stk.
+ porto/emballasje kr 5,- (uansett antall)

TIDSSKRIFTET kan du også bestille flere eksemplarer av, pris ved forskuddsbetaling:

1 - 2 hefter	kr 20,-	pr. stk	fritt	tilsendt
3 - 5	15,-	"	"	"
Minst 6	12,-	"	"	"

Nye medlemmer får årgang 1 (4 hefter) for kr 50,-.

Postgiro 4 42 94 94

Bankgiro 1800.20.97644

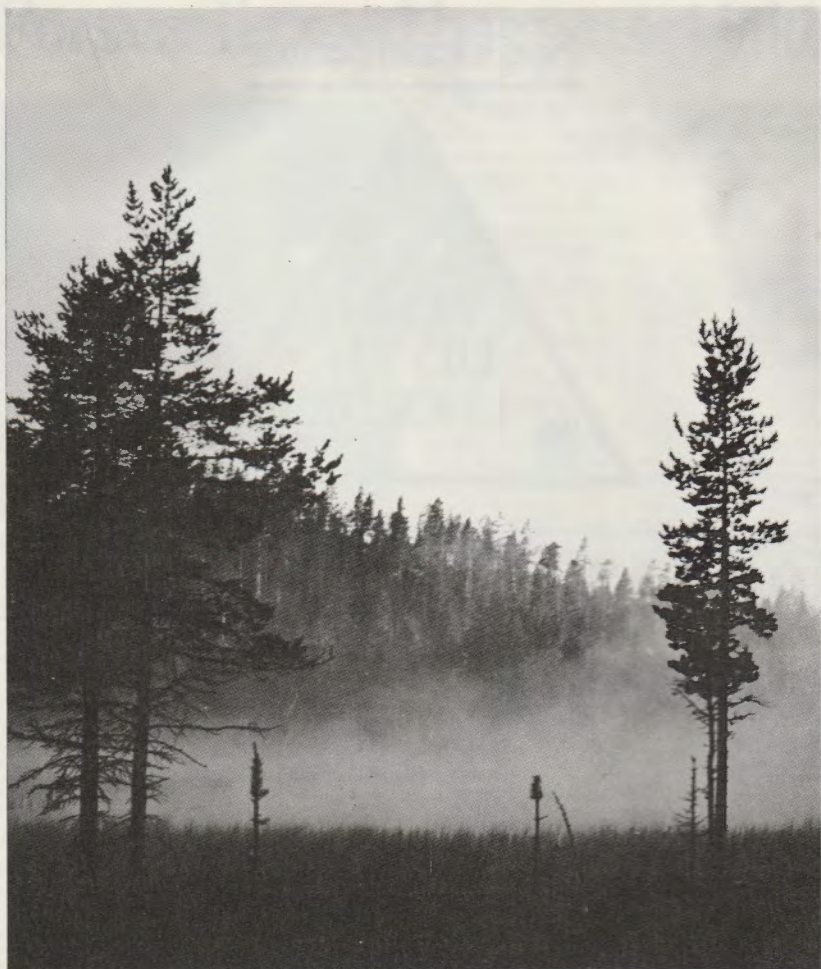

Foto: Paul Granberg

Skal du flytte,

..... må du i god tid melde adresse-
endring. Ved hver utsending
får vi mange returer, som fører
til mye unødig arbeid og porto-
utgifter.

Har du ikke betalt kontingent?

..... i så fall blir dette den siste hilsen du får
fra foreningen.

Kunstutstilling
i Elverum
16.-30. oktober

Idet tidsskriftet går i trykken, åpner Viggo Rees utstilling "Dyr i naturen" ved Norsk Skogbruksmuseum i Elverum. Utstillingen har undertittelen: Fra ornitologiske rariteter og nye hekkefugler til rovdyr i barskogsmiljø og sjøpattedyr i Arktis.

Kunstneren burde være vel kjent for tidsskriftets lesere som trofast leverandør av utmerkede forsidetegninger og som en aktiv deltaker i rovdyrdebatten.

Når dette leses, skulle vi tro at svært mange dyre- og naturinteresserte har besøkt utstillingen og kunnet glede seg over Viggos malerier, tegninger og grafikk.

Red.

Styret:

FORMANN: Paul Granberg
2620 Follebu.Priv.: 062-20006

STYREMEDL:

Irene Tjørve
Murenveien 19
1340 Bekkestua

Hilde AasethPriv.:065-78356
Solhaug, HolakryssetArb.: 065-27540
2312 Ottestad

Jon OpheimPriv.:062- 74238
2637 HunderArb.: 062-51532

Roar SolheimPriv.:02-183585
Kongsberggt. 8 A
0468 Oslo 4

Bjarne EngerPriv.:066-67664
Flinterud
2145 Galterud

Jon BekkenPriv.:065-26984
H.Hårådesvei 4Arb.: 065-26080
2322 Ridabu

VARAREPR.:

Arne FlorPriv.:041- 31695
Gunnar Knudsensvei 36
4815 Saltrød

Bjørn Tore BækkenPriv.:064-50073
2420 Trysil

Yngve KvebækPriv.:02-221179
Knut Alvssonsvei 21
0574 Oslo 5

Hans-Jørgen Wallin Weihe ...Priv.:062-58394
Thorstadvei 6
2600 Lillehammer

LOKALKONTAKTER:

Nord/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
j/p 089-31324

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 082-92492

N-Trøndelag

Svein Georg Hove
c/o R.Kvelstad
Høvdingvn. 55
7700 Steinkjer
p 077-62559
j 66279

Møre og Romsdal

Gunnar Godø
Volsdalsbakken 39
6077 Ålesund
p 071-37117

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 062-11418

Land/Valdres

Geir Høitromt
Bygdinvn. 6
2900 Fagernes
p 063-60120

Øvre Romerike

Geir Sjøli
Furusvingen 33
2164 Skogbygda
p 06-908535

Nedre Romerike

Nils Ivar Vestby
Jernebanevn. 12
1920 Sørumsand

Buskerud

Ulf Myhrvold
Ulebergkroken
3640 Skollenborg
p 037-69354

Finnmark

Hans Dranfeld
9930 Neiden
p 085-96307

Salten

Karl Gunnar Hoven
Boks 349
8201 Fauske
j 081-45067

Sør-Trøndelag

Jon Østeng Hov
7480 Ålen
p 074-15477

Trollheimen

Morten Ree
7332 Løkken
p 074-96391

Røros

Tom Johansen
Hådalen
7460 Røros
p 074-12230

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 064-80440

Elverum

Burny Iversen
Strandbygdn. 48 A
2400 Elverum
p 064-13851
11800

Kongsvinger

Ole-Johnny Myhrvold
Soleiebakken 62
2200 Kongsvinger
p 066-14036

Eidsvoll/Hurdal/Nannestad

Hallgeir B. Skjelstad
2090 Hurdal
p 06-989041

Maridalen

Viggo Ree
Kasa, Maridalen
0890 Oslo 8
p 02-691747
j 426570

RETURADRESSE:

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 17

2420 Trysil

